

Broedvogels in 2010: gevolgen van een koude winter?

De winter van 2009/10 was koud en vooral erg sneeuwrijk. Het was de sneeuwrijkste winter sinds die van 1978/79 en de koudste sinds 1996/97. Hebben de broedvogels daaronder geleden? De eerste impressies van broedseizoen 2010 wijzen uit dat deze vraag een genuanceerd antwoord behoeft.

Blauwe Reiger onderuit

Het is wel duidelijk dat de Blauwe Reiger, na een lange reeks van zachte winters, een stap terug moet doen. De winter van 2008/09 kende vooral in de zuidoostelijke helft van het land venijnige koude, de winter van 2009/10 was in het hele land koud en sneeuwrijk. Gebaseerd op een omvangrijke steekproef die 80% van de Nederlandse populatie omvatte, namen de aantallen Blauwe Reigers van 2008 op 2009 af met bijna 9%. De cijfers van 2010 zijn natuurlijk nog lang niet bekend, maar het ziet ernaar uit dat opnieuw klappen werden uitgedeeld. In ongeveer 100 kolonies verdeeld over het land namen de aantallen af met ruim 11% ten opzichte van het voorgaande jaar. Als deze cijfers representatief zijn, betekent dit dat in twee jaar tijd bijna een vijfde van de broedende Blauwe Reigers verdwenen is.

Wisselende berichten

IJsvogel en Winterkoning hebben ongetwijfeld veren moeten laten, maar misschien minder dan verwacht. In het zuidoosten van het land lijkt de IJsvogel de grootste klappen te hebben gekregen in de (hier koude) winter van 2008/09, en heeft die van 2009/10 daar betrekkelijk weinig aan toegevoegd. Winterkoningen zijn door de sneeuwrijke winter van 2009/10 wel uitgedund, maar niet gedecimeerd. De schetterende zang was plaatselijk volop te horen, en het ziet ernaar uit dat er interessante verschillen per regio en habitat bestaan.

Voor zover ons tot dusverre ter ore kwam, hebben de meeste (andere) standvogels weinig geleden onder de afgelopen winter. Het gaat dan om soorten als Knobbelzwaan, Wilde Eend, Grote Bonte Specht, Merel, vrijwel alle mezen, Boomkruiper en Boomklever, Gaai, Goudvink en Geelgors. Bij Groene Specht en Kerkuil voert afname de bovenaan. Beide soorten ondervonden last van de vele sneeuwval, bij de Kerkuil in combinatie met een toch al matige muizenstand.

Voor kortereafstandtrekkers zoals Meerkoet, Waterhoen, Waterral, Veldleeuwerik, Boomleeuwerik, Graspieper, Roodborsttapuit, Grote Lijster, Kneu en Rietgors reikte de winterkou niet zuidelijk genoeg om opvallende afname te bewerkstelligen. Dat de bij

ons overwinterende Roodborsttapuiten en Zwarte Roodstaarten de sneeuwrijke winter niet overleefd zullen hebben, is niet te merken aan de broedvogelaantallen.

Middelste Bonte Specht zet door

Zou de sneeuwval van afgelopen winter een rem kunnen zetten op de toename van de Middelste Bonte Specht? Het is tenslotte een soort waarvan de kerngebieden ten zuidoosten van ons land liggen. Afgaande op de berichten uit Twente en Limburg gaat de opmars bij ons echter gewoon door. In Twente zijn tenminste 80 territoria bevestigd, een forse stijging ten opzichte van het vorige jaar (54) (Ben Hulsebos). In Limburg gaat het om minimaal 75 bevestigde territoria, een aantal dat naar verwachting nog zal oplopen (Jan Joost Bakhuizen). Ook hier een topjaar dus. Waarnemingen op de Utrechtse Heuvelrug, langs de zuidrand van de Veluwe en in Midden-Overijssel wijzen eveneens op gestage uitbreiding.

Steenuil doet het goed

Blijkbaar heeft het bij tijd en wijle dikke sneeuwdek niet gezorgd voor een ware slachting onder Steenuilen. In verschillende telgebieden in Drenthe, Overijssel, Gelderland en Utrecht bleken de aantallen stabiel tot licht toegenomen. Opvallend zijn de bevindingen van Ronald van Harxen in de Zuidoost-Achterhoek. Bij de routinematige controle van nestkasten eind februari werden niet alleen normale aantallen Steenuilen aangetroffen (geen grote uitval dus), ze bleken ook in een goede conditie te zijn en beter op gewicht dan na voorgaande zachte winters. Zelfs 'oudjes' in hun 13e of 12e kalenderjaar hadden de winter overleefd. De onderzoekers hopen, vanwege de aantrekkende muizenstand, op een ouderwets goed broedseizoen.

Wilde Zwaan, Zeearend en Ruigpootuil

In Drenthe ging weer een Wilde Zwaan tot broeden over. Het gaat om een gekleurde vrouwtje dat hier in 2007 als pullus geringd werd. De man is niet geringd en mogelijk degene die eerder met een ander vrouwtje gepaard was (en nu dus met een dochter...). Waren we vier jaren op rij al blij met een enkel paar Zeearenden, broedend in de

Winterkoning met nestmateriaal. Foto: Patrick Palmten

Oostvaardersplassen, ineens waren het er drie! In het Lauwersmeer, waar zich vorig jaar al een baltsend paartje ophield, gingen Zeearenden dit jaar over tot nestbouw. De vogels worden vanaf half maart op het nest gezien (Staatsbosbeheer). Hetzelfde is het geval in het Zwarte Meer, waar het nog even spannend was of een storm begin april roet in het eten zou gooien. Dat blijkt niet het geval te zijn (Natuurmonumenten). Helaas mislukte beide broedgevallen in mei. Heel leuk is ook dat op twee plekken in Drenthe weer Ruigpootuilen werden gesignaleerd bij geschikte broedholten (Staatsbosbeheer). Dit zou het derde jaar op rij zijn met Ruigpootuilen in de Drentse bossen, na een lange periode van afwezigheid.

Cetti's Zanger naar record

In maart en april, en vooral een uurtje voor zonsopkomst, was de explosieve zang van Cetti's Zangers volop te horen in de Biesbosch. Afgelopen jaren ging het deze soort hier voor de wind, met een toename van 7 territoria in 2007 naar 53 in 2009. Het jaar 2010 slaat alle records met 250 territoria (Theo Muisse, Staatsbosbeheer). Heel opmerkelijk voor een soort met een zuidelijke herkomst, die na vorige koude en sneeuwrijke winters als die van 1978/79 en midden jaren tachtig vrijwel uit ons land verdwenen bleek. Buiten de Biesbosch blijft het overigens sprokkelen met de Cetti's Zangers, al zijn er dit jaar o.a. vogels opgedoken bij Diemen, in het Gooi en bij Almere.

Veel Fluiters?

In sommige gebieden wemelt het, voor het eerst sinds lang, van de Fluiters. Dat lijkt niet toevallig, want het valt samen met massale vrucht, door rupsen van Kleine en Grote Wintervlinder, aan Amerikaanse en inlandse eik. Deze uitbraak lijkt zich grotendeels te beperken tot loofbossen op arme gronden, (Arnold van den Burg, St. Bargerveen). We zijn benieuwd naar de BMP-resultaten!

Arjan Boele, Fred Hustings,
Joost van Bruggen & Arend van Dijk